

Anders kijken naar Publieke Ruimte

Frank van Oort (25-09-2019)

Publieke ruimte is altijd gezien als een publiek goed, waar de overheid voor moet zorgdragen. In een kort essay zou ik de volgende vernieuwende zaken willen uitwerken.

Participatiemaatschappij:

- Er komen steeds meer voorbeelden van het ontwikkelen van natuur en landschap door private partijen. In Zuid-Holland bijvoorbeeld in de Bonnenpolder, een laatste buffer tussen het Westland en Nieuwe Waterweg. De Stichting het Zuid-Hollands Landschap werpt zich op als initiatiefnemer en beheerder van ontwikkeling, maar is een privaat gefinancierde organisatie.
- Gebiedscommissies, bewoners, hoogheemraadschap, gemeenten, ondernemers en Natuurmonumenten werken mee aan de ontwikkeling van het gebied.
- Dit soort ontwikkelingen staat nog in de kinderschoenen. De scriptie van Hans van Altena (EUR) schetst de voorwaarden voor dergelijke ontwikkelingen. Overheden moeten volgens hem blijvend de hoekvelden van het speelveld bepalen voor het ontwikkelen van publieke waarden en het definiëren van een wenkend perspectief. In het collaboratieve proces treedt de overheid op als hoeder van de waarden procesinclusiviteit en transparantie
- De overheid moet het initiatief niet overnemen, maar laat dat bij de initiërende partij. Dit (b)lijkt een moeilijke want nieuwe rol voor overheden. Er kan veel ambtelijke energie verloren gaan en de geloofwaardigheid van de overheid kan ter discussie komen te staan.
- De provincie is bij uitstek een partij die hierin een rol heeft. Hans van Altena onderzocht de Bonnenpolder, maar ook binnenstedelijke en andere stadsrand ontwikkelingen kunnen vanuit dit governance perspectief worden onderzocht. Wat werkt, wat niet? Wat houdt het tegen? En vooral ook: gaat dat hoeden van belang en randen van het veld goed samen met initiatief bij een private ontwikkelaar?

Waarde creatie (“making”) en waarde oogsten (“taking”)

- Het nieuwste boek van Mariana Mazzucato (auteur van “The Entrepreneurial State” en nu dus “The Value of Everything”) is weer provocatief. Wie profiteert er van landschappelijke en stedelijke waardecreatie? Wel of niet de actoren die het maken of waar het voor bedoeld is – zoals met publieke waarden.
- Het sluit aan bij Richard Florida’s pijnlijke sorry-boek “The New Urban Crisis”. Daarin begint hij met de stelling dat zijn pleidooi van investeringen voor de creatieve klasse in steden (“The Rise of the Creative Class”, 10 jaar geleden) slechts terecht komen bij een kleine elite – die creatieve klasse zelf. Het overgrote deel van de bevolking profiteert helemaal niet. Daarom moet het nu allemaal anders. Gericht op ontwikkeling van de stedelijke economie voor iedereen. Hoe dat moet, met welke investeringen en governance, blijft, zoals altijd bij dit soort profeten, vaag. Zie ook “Van Wie is de Stad” van Floor Milikowski – veel aanklachten zonder oplossingen.
- Het zet je wel op het spoor van onderzoek naar wat nou voor wie waarde creëert in steden en regio’s, en hoe provinciale investeringen hiertoe bijdragen. Huiseigenaars profiteren van nabijheid van landschap, erfgoed en/of reuring. Daar een goede studie voor Zuid-Holland

voor maken levert goede inzichten op. Maar wat betekenen deze zaken voor identiteit, gezondheid, beleving en ruimtelijke kwaliteit/publieke ruimte, en voor welke bevolkingsgroepen? Dit onderzoeken met een beleving App (hoewel selectief) of enquête biedt perspectief voor interessant onderzoek.

- Wie moet investeren is ook hier weer een goede vraag. Michael Porter vond in 1995 (“Competitive Advantage of the Inner City”) dat private partijen dat moesten doen en dat community organisatons meer een linkse hobby is, maar dat kwam hem op ghetto-creatie kritiek te staan door velen. Anno nu denkt de huidige president van de VS nog hetzelfde als Porter. Maar geen enkel bedrijf schaal uit zichzelf dingen op, tenzij het bedrijfseconomisch uitkomt.
- Bedrijvigheid “oogst” waarde als vestigingsplaatsfactor (de aanleiding van de Plein1 bijeenkomst), als aantrekkelijke woonregio voor talent, als magneet voor (niet alleen buitenlandse) investeringen. Het “werken volgt wonen” denken. Maar ook de literatuur van “structural change” is hierin belangrijk – zie de Weerbare Regio (cross-over kansen, vernieuwing, inbedding in skill dichtheden). Deze literatuur is goed samen te vatten, van PBL-niveau EU-regionaal concurrentiekracht perspectief tot lokaal vestigingsplaats perspectief. Daar is al veel aan gewerkt (ook door mijzelf op al die niveaus). Wellicht wel aandacht voor de inbedding van topsectoren, Fieldlabs en de Rotterdamse Haven in het transitie en Weerbare Regio denken als een toevoeging hierop die verdere interpretatie vergt. De provincie kan bijdragen met de ruimtelijke randvoorwaarden, de bedrijvendynamiek organiseert vooral zichzelf (maar heeft last van een niet goed ontwikkelde context).
- Een interessante simpele vraag kwam laatst op uit de gemeente Rotterdam: “Wat is de stad Rotterdam nu in totaal waard?”. Een simpel antwoord blijft vooralsnog uit, maar ik denk al enige tijd na over wat daar allemaal bij komt kijken vanuit brede welvaart optiek (met specifieke aandacht voor publieke ruimte).

Erfgoed en welbevinden: van monument naar ensembles

- In de literatuur wordt recentelijk gekeken naar ensemble-effecten in de publieke ruimte van verschillende amenities in zones, steden en regio’s, die van invloed zijn op welbevinden van mensen en (in geld gekwantificeerd) in huizenprijzen (van kenniswerkers en anderen). Hierover zijn we aan het nadenken met collega provincie mensen van erfgoed.
- Beleving en geluk zijn ook te meten (het instituut EHERO van de EUR is daarin gespecialiseerd, zie ook de Atlas voor Gemeenten van 2 jaar terug waar dat voor steden is uitgewerkt). Controlerend voor individuele kenmerken (huishoud status, life events, werk(loos)) kan voor gebieden en zelfs wijken ook goed inzicht worden geboden – ook door de tijd. Zijn investeringen gerelateerd aan ontwikkelingen in geluksbeleving?
- Dit zijn spannende nieuwe onderzoeksrichtingen die belangrijk zijn ook voor de provincie.

Bestaand gebouwd gebied

- 600.000 woningen in de Randstad, vooral in bestaand bebouwd gebied. In bestaand gebied is als vuistregel 15.000-20.000 euro per huis duurder dan in nieuw uitleggebied. Rekening houdend met ontsluiting en voorzieningen. Maar in bestaand gebied zijn er agglomeratievoordelen. “Stad en land” van het CPB geeft rekenregels. Het levert ook wat op

(productiviteit, lonen) bij verdichting. Deze “winst” is wellicht te zien als een maatschappelijke opbrengst, en lijkt dan op een rendement van 5-7%. Met de huidige rentestand een prima investering voor overheden en pensioenfondsen. Wel nogal afhankelijk van die CPB rekenregels, die ze zelf niet 1-2-3 willen toepassen op deze casus. En: bij 600.000 woningen verdichting is de beleving en openbare/publieke ruimte wellicht niet meer hetzelfde als ze nu zijn. Agglomeratie nadelen ook dus. Maar goed nadenken over verdichting, functiemenging, wanneer is openbare ruimte nog geborgd en functioneel, dat is een mooie ontwerpogave. Koppelend mogelijk aan de opbrengsten exercitie.

- Maar ook hier: rendementsdenken, wie profiteert, wie investeert? Idem voor bereikbaarheid.

Ecosysteem

- Wat is nu het geïntegreerde economische en landschappelijke en functionele en bestuurlijke ecosysteem van Zuid-Holland, en hoe ontwikkelt het zich, en wat laat het zich gelegen liggen aan (provinciale) investeringen (in publieke ruimte en functies)? Erik Stam focust vaak vooral op het bestuurlijke aspect, maar de plaats van ZZP'ers, scale-ups, fieldlabs, opleidingsinstituten, heterogene huishoudens en bereikbare en verbonden plaatsen in Zuid-Holland “tussen het productie, diensten en consumptie systeem” (Weerbare Regio) is dynamisch en blijft de moeite waard en fascinerend om te onderzoeken. Alleen de succesweets van Innovation Quarter kan niet het hele verhaal zijn.